

PÉTERFFY GABRIELLA¹
FEHÉR KARÁCSONY
Egy világhírű dal és két film nyomában

„Fehér karácsonyról álmodom” – említjük olykor az adventi időszak közeledtével, mintha a híres dal, a *White Christmas* kezdősorát idéznénk: „I’m dreaming of a white Christmas”.

Koncerteken, otthonainkban és a karácsonyi díszbe öltözött utcákon évről évre felhangzik ez a széles ívű dallam, melyet az egyik legismertebb karácsonyi dalként tartunk számon. Irving Berlin (1888–1989) szerzeménye már nem sokkal 1941-es bemutatója után elnyerte a legjobb eredeti filmzenének járó Oscar-díjat a *Holiday Inn* (nálunk: *Egész évben farsang*) című film dalaként, majd a főszereplő Bing Crosby (1903–1977) előadásában minden idők legnagyobb, ötvenmilliós példányszámban eladott kislemezévé vált. A későbbi előadók és feldolgozások, valamint az internet pedig immár végtelen távlatot nyitottak a zeneműnek.

Jól emlékszem arra a gyerekkori karácsonyra, amikor Édesanyám boldogan lepte meg a családot a *Merry Christmas!* című Crosby-összeállítás lemezével. Tízévesen hosszan nézegettem az immár ikonikussá vált borítót, melyen a Mikulás-sapkás, mosolygó énekes portréja látható, s elvarázsoltak a dalok, melyek attól kezdve minden karácsonyestén felhangzottak nálunk, nélkülözhetetlen részeivé válva az ünnepnek. Ha azóta más feldolgozásban hallom is őket, még mindig ennek a klasszikus felvételnek a hangulata, tempói és hangszerelése él bennem, s a karácsonyi vásárok legnagyobb nyüzsgéséből is kiszűröm az előadó összetéveszthetetlenül bársonyos basszusbaritonját. „Bing Crosby hangja: a karácsony hangja” – ajándékozta meg közönsége ezzel a gyönyörű mondattal a huszadik század műfajteremtő színész-énekesét, akinek lemezén a *White Christmas* a harmadik dal a *Silent Night* imádság-hangjai és az *Adeste Fideles* fényes himnusza után. Egészen más hangütés: egy amerikai filmzene- és dalszerző vallomása a karácsonyról. Titokzatosan kezdődő, nosztalgikus, szívet melengető dallam az otthon és az ünnep hangulatával.

¹ A szerző a Király Könyg Péter Zenei Alapfokú Művészeti Iskola zongoratanára

https://www.youtube.com/watch?v=t_xq3Bj_tas (3:03)

„Az amerikai zene Schubertje.” Ezt a gyönyörű gondolatot maga George Gershwin fogalmazta meg Irving Berlinről, dallam- és ritmusvilágának sokszínűségére és kifogyhatatlan gazdagságára utalva. Véleménye szerint Berlin zenéje mindenki másénál hívebben tükrözi az amerikai lelkületet és életérzést, egyszersmind új korszakot nyit az Egyesült Államok zenéjének történetében. Ennél szebb méltatásban aligha részesíthette volna kollégáját, aki egy orosz bevándorló család gyermekeként, ötesztendősen érkezett Amerikába, s jónevű iskolák helyett New York-i éttermek és kávéházak énekes pincéreként, az ottani zenészektől leste el mesterségének alapjait. Tipikus „amerikai karrier” az övé: a tehetséges self-made-man útja a szegénységtől a sikerig. Első dala 1907-ben, tizenkilenc éves korában jelenik meg, négy évvel később már az *Alexander's Ragtime Band* szerzője, s hamarosan a szakma legjobbjai között említik a nevét. Gyorsan felfutó, hosszú karrier az övé mintegy ezerötyszáz dallal, húsz Broadway-előadás zenei anyagával és tizenöt filmzenével, melyek közül nyolcat (!) jelöltek Oscar-díjra, amit a *Fehér karácsony*ért meg is kapott. (Az Oscar-díjak történetében egyébként ő volt az egyetlen, aki a jelölteket bekonferálva a saját nevét olvashatta fel győztesként. Ez olyan különös helyzetet teremtett, hogy a díjkiosztó szervezői attól kezdve igyekeznek elkerülni a hasonló egybeesést.) Az Oscar-díj mellett számos állami és szakmai elismerésben – többek között Grammy- és Tony-díjban – is részesült Irving Berlin: a világ ily módon is visszajelezte számára, hogy zenébe foglalt üzenetét boldogan fogadta és a magáénak érezte. Egészen 101 éves koráig élvezhette mindezt, hiszen gazdag pályája mellett a hosszú élet is megadatott neki.

Irving Berlin

(Tyumeny, 1888. május 11. – New York, 1989. szeptember 22.)
orosz származású amerikai zeneszerző és szövegíró.

A *Fehér karácsony* voltaképpen egy Broadway-előadás számára íródott, ám annak bemutatója elmaradt, így lett filmdallá az immár legendás szerzemény. Érdekes, hogy a dal eredeti bevezetője, mely egy napfényes kaliforniai karácsonyt jelenít meg, nem hangzik el a filmben és a legismertebb felvételeken sem, így válhatott kezdősorrá a refrén: „I’m dreaming of a white Christmas”. Ezáltal voltaképpen „in medias res”-kezdéssé alakult, hirtelen feltörő vágyakozássá az ünnepi hangulat iránt. A dal eredeti hangneme A-dúr, a szelíd bensőségesség hangneme. A két versszakra írott zenében Berlin nemes egyszerűséggel, a dalszerzői eszközök kiváló ismerőjeként teremti meg az általa írott szöveg és dallam összhangját.

*I’m dreaming of a white Christmas
Just like the ones I used to know
Where the treetops glisten and children listen
To hear sleigh bells in the snow*

*Fehér karácsonyról álmodom
Épp olyanról, mint a régiak
Ahol a fák csúcsa fénylik, s a gyerekek fülelnek
Hogy meghallják a száncsengőt a hóban.*

Az első dallamsor kromatikája az álom, a titokzatosság és a kavargó hóesés birodalmába vezet, míg a második felfelé ívelő diatonikus skálája a múltbeli karácsonyok utáni vágyakozást sejteti. A folytatásban tiszta kvart és kvintek

váltakozása varázsolja elénk az ünnep csillogását és a gyermeki világot, majd legördülő diatonikus skálatöredék zárja szelíden az első versszak zenei anyagát, mintegy a száncsengő hangjára is emlékeztetően.

White Christmas

The musical score is written in 4/4 time and consists of four staves. The lyrics are as follows:

I'm drea-ming of a white Christ-mas just like the ones we used to know— When the
 tree-tops glis-ten, and chil-dren lis-ten, to hear sleigh-bells in the snow— I'm
 drea-ming of a white Christ-mas with ev'-ry Christ-mas-card I write— May your days be
 mer-ry and bright,— And may all your Christ-mas-es be white!

*I'm dreaming of a white Christmas
 With every Christmas card I write
 May your days be merry and bright
 And may all your Christmases be white.*

*Fehér karácsonyról álmodom
 Valahányszor karácsonyi képeslapot írok
 „Legyenek napjaid boldogok és fényesek,
 És legyen minden karácsonyod fehér.”*

A karácsonyi jókívánsággá magasztosuló második versszak (a fenti kottakép 3-4. sor) zenei anyaga csupán a két záró sorban tér el az eddigiektől: a szerző az alaphangnem kvintjéről az oktávra történő nyitással kíván fényes ünnepet, végül pedig egy lefelé hajló, érzelemgazdag kis szeptimmal vezet a záróhangra. Mindez jellegzetesen szvinges, az ünnep csillogását a hangszerelésben is megjelenítő kísérettel hallható az immár klasszikus, 1947-ben készült lemezfelvételen.

Ki gondolná, hogy e bensőséges dal keletkezése és bemutatása nem a harmónia jegyében történt? Berlin életrajzírói a mű melankolikus hangulatáról szólva a szerző megpróbáltatásokkal teli gyermekkorára utalnak, valamint arra, hogy Berlin épp egy karácsonyon, 1928. december 25-én veszítette el elsőszülött fiúgyermekét. A művészi alkotás titkai közül való, hogy mindez mennyiben hatott a dal keletkezésére, az viszont történelmi tény, hogy az Egyesült Államok 1941. december 7-én, a Pearl Harbor-i japán támadást követően lépett be a második világháborúba, így a rádióban tizennyolc nappal később felhangzó *White Christmas* már egy háborús Amerika hallgatóihoz szólt. Katonákhoz, akik hirtelen messze kerültek otthonaiktól, és civilekhez, akik hosszú ideig csak álmodhattak a biztonságról és a békéről. Berlin zenéje egyszerre nemcsak az ünnep, hanem a bajban való összetartozás szimbóluma is lett az amerikaiak számára, s egy közös vágyé a békés otthon iránt. Sajnos azóta is vannak, s talán mindig lesznek a világban olyanok, akiknek a háború és a karácsony gondolata ily drámai módon kapcsolódik össze. A dal első előadója, Bing Crosby személyesen is megtapasztalta ezt, amikor műsorával a katonai táborokat járta. Olykor szerette volna kihagyni a tervezett összeállításból az ünnepi otthon dalát, nem akarván tovább fájdítani a katonák szívét, mégis mindig a *Fehér karácsonyt* kérték tőle. Lehet ennél nagyobb a művészet hatalma?

Ezek után nem csoda, hogy a *Holiday Inn* című film, melyben kétszer is elhangzik a dal, világszerte nagy sikert aratott. Különösen, hogy a tizenöt Irving Berlin-szerzeményt felvonultató Mark Sandrich-művet pompás szereposztással forgatták: Amerika első számú énekese, Bing Crosby mellett a legkiválóbb táncost, Fred Astaire-t csodálhatta meg a közönség. A történet szerint az általuk alakított duó elhatározza, hogy játszóhelyé alakít egy vidéki fogadót, ahol minden nagy ünnepen műsorral várja a közönséget. A sztori ily módon kiváló alkalmat adott arra, hogy a zeneszerző különböző ünnepek dalait komponálja meg. A *Fehér karácsony* a film első felében, egy romantikus kettős zenei anyagaként hangzik fel, majd a befejezés előtt újra hallható egy „film a filmben” képsor alkalmával, amikor a történet szerint kamerák rögzítik a karácsonyi előadást.

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=holiday+inn+white+christmas#fpstate=ive&vld=cid:46b6ff7d,vid:sP4vikRenOs,st:0>
0 (2:48)

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=holiday+inn+white+christmas#fpstate=ive&vld=cid:6ccf77b9,vid:lxRzg47hxAI,st:0>

A dal és a film évtizedeken átívelő népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy tizenhárom év múltán, 1954-ben új változat készült a témából, immár *Fehér karácsony* (White Christmas) címmel, mégpedig a magyar származású Michael Curtiz – Kertész Mihály – rendezésében, s ezúttal is Bing Crosby, valamint Danny Kaye főszereplésével. (Kertész Mihály munkásságáról írott tanulmányaim a Filmkultúra című online folyóiratban olvashatók.)

Szép megoldással kapcsol össze múltat és jelent a film, s ezt épp a címadó dal által teszi, mely ezúttal is két alkalommal hangzik el, mintegy keretbe foglalva a történetet. A jól ismert dallamot egy háborús karácsonyt idéző, katonai táborban játszó jó jelentben énekli a szerepe szerint egyenruhás Bing Crosby. Minden bizonnyal a dal legegyszerűbb előadása ez: az éneket mindössze egy zenedoboz csengőhangjai kísérik, miközben a katonák arcán meghatottság tükröződik. Drámai szépségű pillanatok! Ezzel szemben a „keret” másik része a film befejező képsorával ismét a megszokott fényében ragyogtatja fel a dalt: egy szépséges karácsonyi műsor színpadán, immár békeidőben, fenyőfák és színpompás kosztümök látványvilágával kísérve.

<https://www.google.com/search?q=white+christmas+song+in+film+white+christmas&client=firefox-b>

d&sca_esv=91c658cd3c6ca43c&tbm=vid&sxsrf=ADLYWILZxdCMIVaEbN1w1p3hBPiRSP
L4Q:1730281469685&ei=_f8hZ5S9KYKTwPAPh4XU8A4&start=20&sa=N&ved=2ahUKE
wjUr_Li6LWJAxWCCRAIHycCFe44HhDy0wN6BAgPEAg&biw=1536&bih=684&dpr=1.2
5#fpstate=ive&vld=cid: fa5c91a5, vid: qVjRpKkD-yc,st: 0

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=white+christmas+song+in+film#fpstate=ive&vld=cid:fa3e1d76,vid:YhycoU01e70,st:0>

Mennyi arca van egy dalnak! Akár úgy is, hogy egyetlen előadótól hallja az ember! – állapíthatjuk meg e felvételek nyomán. S mennyi arcot ölthet a közönségben előadásmódtól, hangszereléstől, élethelyzettől, hangulatainktól, történelmi szituációtól s még ki tudja, mi mindentől függően! A *Fehér karácsony* számtalan feldolgozása azt sugallja, hogy a dal világszerte mindmáig sokat jelent az emberek számára. S ez minden bizonnyal így lesz az eljövendő karácsonyon is.

Felhasznált irodalom:

Berger, Marilyn (September 23, 1989). [*"Irving Berlin, Nation's Songwriter, Dies"*. *The New York Times*. Archived from the original on December 28, 2023.](#)

White Christmas The Story Behind the Song <https://americacomesalive.com/white-christmas-the-story-behind-the-song/>

Wyatt, Robert; Johnson, John A. *The George Gershwin Reader*, Oxford Univ. Press (2004) https://en.wikipedia.org/wiki/Irving_Berlin#cite_note-NYT-obit-6

Péterffy Gabriella Az „ismeretlen” Kertész Mihály: a zenés filmek és vígjátékok rendezője. <http://www.filmkultura.hu/regi/2002/articles/essays/kerteszm.hu.html>